

הסוברות ש'טעם כעיקר' דרבנן (רש"י כאן ובחולין צח, ב. וראה בדבריו כיצד מתפרשים המקראות לפי דעה זו). ויש סוברים, ש'טעם כעיקר' לדברי הכל דאורייתא, ומה שנחלקו חכמים על רבי אליעזר, היינו דוקא באופן שאין בתערובת אלא טעם של חמיצות בלבד, ולדעתם אין באופן זה דין של 'טעם כעיקר' (טור א"ח תמב. ו. ראה תוס' ד"ה בשמעתין, ובע"ז סז, א ד"ה א"ר, וכן דעת ראשונים רבים, ש'טעם כעיקר' דאורייתא). ■ להלכה, 'טעם כעיקר' דאורייתא (פמ"ג י"ד פתיחה לתערובות ב, ב; משנ"ב תמב, כד).

משנה. אם יש כזית במקום אחד חייב לבער – ואם ביער את מקצתו ונשאר פחות מכזית, נסתפקו בירושלמי (פסחים ג, ב) אם החמץ הנוותר בטל, או שמא כיון שנתחייב בביעור, צריך לבער את כולו (רעק"א ע"ל השו"ע א"ח תמב, ז. וראה שפת אמת).

גמרא. מכלל הפחות מכזית אפילו במקום שאין עשוי לחזק אינו חייב לבער – שפחות מכזית אינו חשוב ובטל מאליו, ואף שיש בעריבה הרבה חתיכות כאלו וביחד יש בהן יותר מכזית, הואיל ואינן במקום אחד, אינן חשובות ובטלות (רש"י).

ומשום 'בל יראה' אינו חייב לבער, שכיון שאין בו כזית אינו עובר עליו ב'בל יראה', ואף מדין 'חצי שיעור' אינו אסור, שאין דין 'חצי שיעור' באיסור 'בל יראה' (חכם צבי פה; שאגת אריה פא) [שהטעם לאיסור 'חצי שיעור' הוא משום ש'חצי לאיצטרופ' לאכילת חצי שיעור נוסף, כך שגם החצי הראשון יהיה חלק ממעשה האיסור (ראה יומא עד, א), אולם באיסור 'בל יראה', גם אם יצטרף לחצי כזית נוסף, לא יעבור למפרע על החצי הראשון, ולכן אין בו איסור 'חצי שיעור' (שאגת אריה שם. וראה משנ"ב מהד"ר דרשו תמב הע' 52, טעמים נוספים מדוע אין דין 'חצי שיעור' באיסור 'בל יראה')]. ואף הסוברים שיש דין 'חצי שיעור' באיסור 'בל יראה' (מהר"ם חלאווה הלן, וראה פרי חדש א"ח שם, ז שהסתפק בזה, וראה עוד הלן), מודים בחצי כזית שבסדקי עריבה, שאינו חשוב, ובטל (דבר שמואל, ע"פ פמ"ג שם א"א י).

ואף לסוברים שחייב בדיקת חמץ הוא מחשש שיבוא לאוכלו בפסח (ראה תוס' לעיל, א ד"ה אור, ובביאורנו שם ד"ה בודקין), אין חיוב לבדוק את החמץ שבסדקי העריבה ולבערו מחשש שיבוא לאוכלו בפסח (והרי אף פחות מכזית אסור באכילה מדין 'חצי שיעור'), משום שבצק שדבוק לעריבה בטל מאליו, ואין דרך לאוכלו, וכיון שאין כרת או לאו באכילת פחות מכזית, לא החמירו בו (ע"פ פני יהושע. וראה ט"ז א"ח תמב, ה).

אבל במקום שאין עשוי לחזק חייב לבער מדאורייתא, ואף שאין בו כזית, ו'בל יראה' איסורו בכזית, מכל מקום אסור מדין 'חצי שיעור', שכשם שלענין אכילת חמץ 'חצי שיעור' אסור מן התורה, כך לענין איסור 'בל יראה' (מהר"ם חלאווה) [וללשון זו אין אומרים שבצק שדבוק לעריבה בטל מאליו (דבר שמואל. וראה פמ"ג א"ח תמב א"א י)].

ויש שפירשו, שהחייב לבערו הוא רק מדרבנן, וחייב זה הוא דוקא בצק שבסדקי עריבה, ודוקא באופן שיש בה כמה חתיכות כאלו, שחוששים שמא יקבץ אותן יחד ויהיה בהן כזית, ויעבור עליו ב'בל יראה' (מאירי) [אבל אם לא יקבץ אותן לכזית, לא יעבור ב'בל יראה', שדין 'חצי שיעור' הוא רק באיסורי אכילה (חכם צבי פה; שאגת אריה פא, ראה ביאורנו לעיל, וראה עוד להלן ע"ב ד"ה הא)].

חטאת מאי היא דתניא כל אשר יגע בבשרה יקדש וכו'. שפסוק זה מלמד ש'היתר מצטרף לאיסור' [כמבואר בביאורנו להלן]. אכן אין לשאול שנלמד מהפסוק ש'טעם כעיקר' [ובאופן שכל ההיתר קיבל טעם מהאיסור, ויש בו חיוב מדין 'טעם כעיקר' בלא דין של 'היתר מצטרף לאיסור'], והיה שני כתובים לדין 'טעם כעיקר' שאין מלמדין לכל התורה, וכתוב אחד ל'היתר מצטרף לאיסור' שילמד לכל התורה, לפי שתפסת מרובה לא תפסת, ודין 'היתר מצטרף לאיסור' הוא חידוש גדול יותר, ועדיף לומר שבכל התורה ינהג דין 'טעם כעיקר' ולא ינהג דין 'היתר מצטרף לאיסור' (ח' הר"ן).

עד שייבלע בבשר, ויתחייב מדין 'היתר מצטרף לאיסור'. והוא הדין שאם לא נבלע, אלא שאכל חצי זית בעין שדינו חמור, עם חצי זית שדינו קל, שחייב מדין 'היתר מצטרף לאיסור', ועיקר הלימוד הוא שאין איסור בנגיעה בלבד (מגניי שלמה לעיל מג, א בדעת רש"י, ש'היתר מצטרף לאיסור' אפילו כשאני מעורבים). ויש מפרשים, שדוקא באופן שהחמור נבלע בבשר נאמר דין 'היתר מצטרף לאיסור' (תוס' ד"ה ר"ח, לשיטתם שדין 'היתר מצטרף לאיסור' רק בבליעה, וכפי הלשון הפשוטה של הברייתא 'שיבלע בבשר').

ואם כשירה היא תאכל כחמור שבה, וכגון, שאם נבלע מחטאת בחצי כזית שלמים, ונהפך אותו חצי כזית כולו לדין חטאת מדין 'טעם כעיקר', ואכלו יחד עם חצי כזית נוסף של שלמים שלא נבלע בו טעם חטאת וחייב משום 'היתר מצטרף לאיסור', ונמצא שחייב זה מורכב מדין 'טעם כעיקר' ומדין 'היתר מצטרף לאיסור' (רש"י כאן ובד"ה ה"ג, וקהלות יעקב, לט, בדעתו, וכשיטתו בסוגיא, שב'טעם כעיקר' ההיתר נהפך לאיסור, ושדין 'היתר מצטרף לאיסור' חייבים גם באופן שהאיסור אינו מעורב בהיתר, ראה ביאורנו לעיל מז, ב ד"ה טעם), או כגון באופן שהיתה בליעה של ממשות מהחטאת בחצי כזית שלמים, ואכלו יחד עם חצי כזית נוסף של שלמים שלא נבלע בו ממשות של איסור, שחייב רק מדין 'היתר מצטרף לאיסור', בלא דין 'טעם כעיקר' (רש"י זבחים צז, ב ד"ה עד, וקהלות יעקב הנ"ל, וביאר שרש"י שם פירש כן לפי הצד שדין 'טעם כעיקר' דאורייתא).

ויש מפרשים, כגון שהתערב חצי כזית חטאת בחצי כזית של שלמים ונבלע בכולו, שחייב משום 'היתר מצטרף לאיסור' (תוס' לעיל מג, ב ד"ה כמאן, לשיטתם ש'טעם כעיקר' אינו מועיל להפוך את ההיתר לאיסור, ושדין 'היתר מצטרף לאיסור' נאמר רק כאשר ההיתר בלוע באיסור, ראה ביאורנו לעיל שם).

דחולין מקדשים לא גמרינן, שדין קדשים חמור מדין חולין (רש"י). ויש מפרשים, שאין למדים חולין מקדשים אפילו להקל (רשב"א חולין קיא, א).

אלא לכתוב רחמנא גבזיר ויתיה חטאת ותגמור מיניה, שאין לפרוך שנזיר חמור בכך שהוא חייב אף על אכילת חרצן, בניגוד לדין הנוהג בכל התורה שאין חייבים על אכילה שלא כדרכה, כיון שזה חלק מדיני הנזיר, וכשם שאין לפרוך שנזיר חמור בכך שהוא אסור בתגלחת (פני יהושע).

ליתן טעם כעיקר, ומקאן אתה דן ללך התורה כולה. אכן חכמים שנחלקו על רבי אליעזר וסוברים שאין חייבים על תערובת חמץ, סוברים ש'טעם כעיקר' דרבנן, וכן מצינו בש"ס דעות